

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział 1	
Psychologia w szkole. Zarys problematyki (Stanisław Kowalik)	13
1.1. Rozwój psychologii szkolnej	13
1.2. Zastosowania wiedzy psychologicznej w szkole	18
1.3. Użytkownicy wiedzy psychologicznej w szkole	23
1.4. Podsumowanie	29
Rozdział 2	
Problemy uczniów i ich rozwiązywanie przez nauczycieli (Stanisław Kowalik)	30
2.1. Wprowadzenie	30
2.2. Wiedza jako regulator profesjonalnych działań nauczycieli	33
2.3. Problemy uczniów i ich klasyfikacje	40
2.4. Rozwiązywanie problemów uczniowskich przez nauczycieli	46
2.5. Optymalizacja pomocy udzielanej uczniom z trudnościami edukacyjnymi i wychowawczymi	57
2.6. Charakterystyka funkcjonalnego rozwiązywania problemów uczniowskich	61
2.7. Podsumowanie	69
Załącznik A. Pomiar poczucia jakości życia uczniów	70
Rozdział 3	
Skuteczne uczenie się w szkole (Joanna Urbańska, Mariusz Urbański)	76
3.1. Wprowadzenie	76
3.2. Uwarunkowania skutecznego uczenia się	77
3.3. Konteksty uczenia się: lekcja	82

3.4. Uwarunkowania uczenia się i obszary wpływu nauczyciela	84
3.4.1. Uwarunkowania organizacyjne	84
3.4.2. Uwarunkowania motywacyjne	86
3.4.3. Uwarunkowania emocjonalne	88
3.4.4. Uwarunkowania komunikacyjne	90
3.5. Podsumowanie	91
Załącznik B. Jak doskonalić własne kompetencje dydaktyczne?	93

Rozdział 4

Trudności wychowawcze i ich rozwiązywanie w szkole

(Dariusz Rosiński)	102
4.1. Wprowadzenie	102
4.2. Uczeń z trudnościami wychowawczymi	103
4.3. Trudności wychowawcze, problemy wychowawcze, zaburzenia zachowania a zaburzenia socjalizacji	107
4.4. Zaburzenia procesu socjalizacji i ich klasyfikacje	113
4.5. Wrażliwość nauczyciela na problemy wychowawcze uczniów	118
4.6. Interwencja nauczyciela w środowisku ucznia	124
4.7. Podsumowanie	126
Załącznik C. Skala Zaburzeń Socjalizacji	128

Rozdział 5

Adaptacja uczniów do warunków szkoły (Maciej Wiłski)

5.1. Wprowadzenie – omówienie przypadku trudności adaptacyjnych	134
5.2. Charakterystyka procesu przystosowania oraz jego rodzaje	135
5.2.1. Pojęcie przystosowania	136
5.2.2. Adaptacja społeczna	137
5.2.3. Adaptacja zadaniowa	138
5.2.4. Adaptacja organizacyjna	139
5.3. Szkoła jako generator trudnych sytuacji dla ucznia	140
5.3.1. Relacja uczeń – inni uczniowie	141
5.3.2. Relacja uczeń – nauczyciel	142
5.3.3. Relacja uczeń – szkoła jako organizacja	143
5.4. Potencjał adaptacyjny dziecka	145
5.4.1. Zasoby biologiczne	146
5.4.2. Zasoby psychologiczne	148
5.4.3. Zasoby społeczne	150
5.5. Psychologiczne mechanizmy adaptacyjne – radzenie sobie ze stresem	151
5.6. Rola nauczyciela we wspieraniu adaptacji ucznia	155
5.7. Podsumowanie	160
Załącznik D. Rozmowa z uczniem jako forma pomocy psychologicznej	161

Rozdział 6

Ocena osiągnięć edukacyjnych uczniów (Remigiusz Koc)

6.1. Wprowadzenie – Ocena uczniów jako antidotum na wszystkie problemy w pracy nauczyciela – przykład niewłaściwej oceny osiągnięć szkolnych	169
---	-----

6.2. Rodzaje i funkcje oceny osiągnięć ucznia	170
6.3. Percepcja i ocena własnych oraz cudzych osiągnięć	172
6.4. Źródła błędów i rozbieżności w ocenie osiągnięć ucznia	176
6.5. Wybrane metody zwiększenia trafności oceny osiągnięć ucznia przez nauczyciela	181
6.6. Pożądane i niekorzystne konsekwencje oceny osiągnięć ucznia	183
6.7. Główne zasady skutecznej oceny ucznia – zamiast podsumowania	187
Załącznik E. Alternatywne narzędzia pomiaru osiągnięć szkolnych – metoda portfolio	189

Rozdział 7

Konflikty w środowisku szkolnym (Remigiusz Koc)	192
7.1. Wprowadzenie	192
7.2. Konflikt w szkole – szansa czy zagrożenie?	193
7.3. Źródła konfliktów w środowisku szkolnym i główne style reakcji na konflikt	195
7.4. Dynamika sytuacji konfliktowej i wyznaczniki eskalacji konfliktu	202
7.5. Sposoby kierowania konfliktem na terenie szkoły	204
7.6. Sztuka prowadzenia negocjacji w środowisku szkolnym	205
7.7. Główne etapy negocjacji i czynniki wpływające na ich przebieg	207
7.8. Mediacje – optymalna metoda kierowania konfliktem w środowisku szkolnym	211
7.9. Co praktycznego wynika z rozważań nad konfliktami – podsumowanie	215
Załącznik F. Rozpoznanie sytuacji konfliktowych w środowisku szkolnym	217

Rozdział 8

Współpraca szkoły z rodzicami ucznia (Magdalena Miotk-Mrozowska)	220
8.1. Wprowadzenie	220
8.2. Rozwiązania dotyczące relacji szkoła–rodzice w Polsce i na świecie	221
8.3. Relacja interpersonalna nauczyciel–rodzice	224
8.4. Wzajemne postawy rodziców i nauczycieli	229
8.5. Komunikacja pomiędzy nauczycielem i rodzicem	233
8.6. Wyznaczniki interakcji nauczyciel–rodzice	239
8.7. Rola nauczyciela w usprawnieniu kontaktów szkoły z rodzicami	245
Załącznik G. Pięć przykazań wywierania skutecznego wpływu interpersonalnego	247

Rozdział 9

Nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne w procesie edukacji (Magdalena Miotk-Mrozowska)	250
9.1. Wprowadzenie	250
9.2. Nowe technologie w procesie edukacji	252
9.3. Pojęcie kapitału społecznego	256
9.4. Wykorzystywanie nowych technologii w procesie edukacji – rola nauczyciela	259
9.4.1. Pomnażanie kapitału społecznego przez zwiększanie dostępu do nowych technologii w edukacji	259
9.4.2. Rozpowszechnianie i promowanie wiedzy na temat sposobów wykorzystywania nowych technologii wśród uczestników procesu edukacji ...	261
9.4.3. Kształtowanie jakości użytkowania nowych technologii w edukacji	263

9.4.4. Działania ukierunkowane na budowanie struktur społecznych bazujących na zaufaniu na każdym szczeblu procesu edukacji	265
9.5. Podsumowanie	269
Załącznik H. Zastosowania nowych technologii w pracy nauczyciela	271

Rozdział 10

Integracja uczniów niepełnosprawnych z uczniami pełnosprawnymi (Stanisław Kowalik)	274
10.1. Wprowadzenie	274
10.2. Zalety i wady integracji w szkole	275
10.3. Rodzaje integracji szkolnej	280
10.4. Integrująca kultura edukacyjna	286
10.5. Działalność psychologiczna w doskonaleniu integracji edukacyjnej	292
10.6. Podsumowanie	296
Załącznik I. Ocena wyuczalności dziecka niepełnosprawnego	298

Rozdział 11

Promocja szkoły i jej współpraca ze środowiskiem lokalnym (Remigiusz Koc)	303
11.1. Wprowadzenie	303
11.2. Szkoła nowo powstała i szkoła z tradycjami w społeczności lokalnej	304
11.3. Atrakcyjność szkoły dla przyszłych uczniów i ich rodziców	305
11.4. Szkoła jako organizacja ucząca się	307
11.5. Otoczenie szkoły	309
11.6. Relacje szkoły z otoczeniem – analiza z perspektywy koncepcji ekosystemu społecznego	311
11.7. Kształtowanie wizerunku i promocja szkoły w środowisku lokalnym	312
11.7.1. Wizerunek jako przedmiot oddziaływań PR	312
11.7.2. Proces tworzenia wizerunku szkoły	314
11.7.3. Techniki i narzędzia kształtowania wizerunku szkoły	317
11.7.3.1. <i>Media relations</i> – sztuka współpracy szkoły z mediami	317
11.7.3.2. Działalność pozaedukacyjna jako istotny element „poszerzenia” wizerunku szkoły w środowisku lokalnym oraz budowania relacji z otoczeniem	320
11.7.3.3. Lobbying – niezbędne narzędzie PR służące budowaniu pozycji szkoły w środowisku lokalnym	321
11.7.3.4. Kompleksowe planowanie PR szkoły	321
11.7.4. Wizerunek szkoły w sytuacjach kryzysowych	323
11.7.5. Współpraca z rodzicami jako narzędzie budowania trwałej relacji szkoły z otoczeniem	325
11.8. Podsumowanie	327
Załącznik J. Grupy fokusowe jako sposób diagnozy wizerunku szkoły oraz relacji z otoczeniem	329

Rozdział 12

Osobowość i specyficzne problemy psychologiczne nauczycieli

(Maciej Wilski)	334
12.1. Wprowadzenie – trudności nauczyciela w realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych	334
12.2. Osobowość i kompetencje nauczyciela	336
12.2.1. Osobowość reaktywna	338
12.2.2. Osobowość dryfująca	340
12.2.3. Osobowość rozwojowa	341
12.3. Aspekt ideologiczny rozwoju osobowości nauczyciela – etyka i prestiż zawodu ...	344
12.4. Aspekt instytucjonalny rozwoju osobowości nauczyciela – środowisko zewnętrzne	350
12.4.1. Sztywność roli	351
12.4.2. Decyzyjność jednostki	353
12.4.3. Wsparcie społeczne	354
12.5. Aspekt indywidualny rozwoju osobowości nauczyciela – problemy psychologiczne i wypalenie zawodowe	356
12.5.1. Problemy psychologiczne	356
12.5.2. Wypalenie zawodowe	359
12.6. Podsumowanie	364
Załącznik K. Adaptacja grup Balinta na potrzeby nauczycieli	367
 Bibliografia	 372
Indeks osób	402
Indeks rzeczowy	412
O Autorach	416